

Aspecte tranzitorii și finale cuprinse în Legea fundamentală a *Statului Moldo-Român* și chestiuni teoretice referitoare la modificarea Constituției *Republicii Moldova*

VASILE-SORIN CURPĂN

CONSTANTIN-FLORENTIN GRĂDINARU

COSMIN-ȘTEFAN BURLEANU

Art. 143.: „Legea privind modificarea Constituției”.

„(1). Parlamentul este în drept să adopte o lege cu privire la modificarea Constituției după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare. Legea se adoptă cu votul a două treimi din deputați.

(2). Dacă, de la prezentarea inițiativei cu privire la modificarea Constituției, Parlamentul nu a adoptat timp de un an legea constituțională corespunzătoare, propunerea se consideră nulă”.

Articolul pe care îl vom examina se referă la procedura de adoptare a unei legi având ca obiect modificarea Constituției. Din acest motiv textul de referă la chestiuni tehnice, procedurale, care nu ridică mari dificultăți de interpretare.

Astfel, alin. (1) al art. 143 se referă la prerogativa recunoscută „puterii” deliberativ – legislative în privința adoptării unei legi având ca obiect modificarea Constituției. Adoptarea unei astfel de legi este condiționată de trecerea **unui termen de cel puțin 6 luni**, calculat de la data prezentării inițiativei de revizuire a Constituției.

Acest **termen de 6 luni** constituie o perioadă de reflecție pentru deputați. Desigur, perioada de reflectare are în vedere oportunitatea și evaluarea consecințelor modificării Constituției.

Alin. (2) al articolului supus analizei stabilește un alt termen în care Parlamentul, dacă deputații doresc, poate modifica Legea fundamentală, prin adoptarea legii de revizuire a Constituției.

Concret, Parlamentul trebuie să adopte legea pentru modificarea Constituției **în termen de 1 an** de la prezentarea inițiativei de revizuire a Constituției. Coroborând dispozițiile alin. (1) și alin. (2) din textul constituțional deducem că „puterea” deliberativ – legislativă poate adopta legea cu privire la modificarea Constituției **într-o perioadă de timp cuprinsă între 6 luni și 1 an de la data prezentării inițiativei de revizuire a Legii fundamentale**.

Dacă Parlamentul nu a adoptat legea pentru revizuirea Constituției în **termen de 1 an** de la prezentarea inițiativei pentru revizuirea Legii fundamentale se consideră că propunerea este nulă.

Așa fiind, considerăm că termenul stabilit în alin. (1) **este un termen suspensiv** în sensul că interzice Parlamentului adoptarea legii tocmai pentru o reflectare profundă, înlăturându-se impulsurile de moment ale deputaților.

Termenul prevăzut în alin. (2) **este un termen extinctiv** deoarece prin neadoptarea legii având ca obiect modificarea Constituției în termenul stabilit, propunerea având ca obiect revizuirea Legii fundamentale nu mai este producătoare, generatoare de efecte juridice, fiind considerată nulă de către Legiuitorul Constituant. Stabilirea termenului de 1 an în care Parlamentul trebuie să adopte legea pentru modificarea Constituției, termen calculat de la data prezentării inițiativei pentru revizuirea Legii fundamentale, asigură în opinia Constituantului celeritatea procedurii de modificare.

Pe bună dreptate, nu este în interesul societății ca o lege având ca obiect modificarea Constituției țării se treneze ani în șir în Parlament. Incertitudinea nu trebuie să își aibă locul în ceea ce privește raporturile juridice constituționale.

Ca o concluzie finală, pe care am subliniat-o anterior, din coroborarea celor două alineate rezultă că autoritatea legiuitoare trebuie să adopte legea cu privire la modificarea Constituției **în intervalul de timp cuprins între 6 (șase) luni și 1 (un) an de la data prezentării inițiativei de revizuire a Legii fundamentale.**

TITLUL VII.: „DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII”.

Art. I.:

„(1). Prezenta Constituției este adoptată de Parlament și se promulgă de către Președintele Republicii Moldova în termen de 3 zile.

(2). Constituția Republicii Moldova intră în vigoare la 27 august 1994. La aceeași dată, Constituția Republicii Moldova din 15 aprilie 1978, cu modificările și completările ulterioare, este în întregime abrogată”.

Art. I din cadrul dispozițiilor tranzitorii și finale – Titlul VII – al Constituției Republicii Moldova, menționează obligativitatea promulgării Legii fundamentale de către șeful statului, într-un termen predeterminat, de 3 zile.

Intrarea în vigoare a fost stabilită de Legiuitorul Constituant, în amintirea Proclamației independenței Republicii Moldova, pentru data de 27 august 1994. De la această dată până la momentul prezent Constituția a suferit multiple modificări. La data intrării în vigoare a Legii supreme, vechea Constituție a Republicii Socialiste Sovietice Moldovenești, republicată sub denumirea „Constituția Republicii Moldova”, din data de 15 aprilie 1978, cu modificările ulterioare, a fost în totalitate abrogată.

Art. II.:

„(1). Legile și celelalte acte normative rămân în vigoare în măsura în care nu contravin prezenței Constituției.

(2). Comisiile permanente ale Parlamentului, Guvernul, în decursul unui an de la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, vor examina conformitatea legislației cu Constituția și vor prezenta Parlamentului propunerile respective”.

Acest capitol asigură principiul supremației Legii fundamentale în raport cu întregul Drept pozitiv (obiectiv). Consecința acestui text constituțional, sub aspect juridic, a constat în abrogarea tuturor actelor juridice normative considerate contrare prevederilor noii Constituții.

Desigur, activitatea laborioasă de analizare a tuturor actelor normative, până la data de 27 august 1995, a fost încredințată unor organe etatice aparținând „puterilor” constituite în stat, respectiv: Comisiile permanente ale Parlamentului și Guvernului țării”.

Art. III.:

„(1). Instituțiile de stat, existente la data intrării în vigoare a prezentei Constituții rămân în funcțiune până la constituirea unor instituții noi.

(2). Parlamentul, constituit din 104 deputați, aleși prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, în condițiile pluralismului politic și pluripartidismului, conform Legii din 14 octombrie 1993 privind alegerea Parlamentului, rămâne în funcțiune până la expirarea mandatului, cu excepția cazurilor prevăzute în prezența Constituție.

(3). Președintele Republicii Moldova, ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, în condițiile pluripartidismului, pe un termen de 5 ani, conform Legii din 18 septembrie 1991 cu privire la alegerile Președintelui Republicii Moldova, rămâne în funcțiune până la expirarea mandatului pentru care a fost ales, cu excepția cazurilor prevăzute în prezența Constituție.

(4). Guvernul, investit în funcție de către Parlament, rămâne în exercitarea împuternicirilor până la expirarea mandatului, cu excepția cazurilor prevăzute în prezența Constituție.

(5). Organele locale ale puterii de stat și ale administrației de stat rămân în exercitarea împuternicirilor până la expirarea mandatului, cu excepția cazurilor prevăzute în prezența Constituție.

(6). Asupra judecătorilor care, la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, au o vechime în muncă în judecătorii de cel puțin 5 ani, se răsfrânge principiul inamovibilității, conform articolul 116 alineatul (1), printr-un decret al Președintelui Republicii Moldova, la propunerea ministrului justiției și a Președintelui Judecătoriei Supreme.

(7). În decursul a 2 ani de la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, sistemul instanțelor judecătorești va fi reorganizat, prin lege, conform articolul 115”.

Articolul III are ca obiect prezervarea tuturor instituțiilor etatice alese sau numite sub imperiul vechii Constituții din anul 1978.

Astfel, alin. (1) prevede, cu caracter general, că instituțiile de stat existente în baza Constituției vechi rămân în funcție, desfășurându-și activitatea până la constituirea noilor instituții, conform procedurii existente sub imperiul noii Constituții.

Celelalte cinci aliniate [aliniatele (2) – (5), inclusiv] particularizează aspectele menționate în alin. (1) la diferite autorități etatice: Parlament, Președintele Republicii Moldova, Guvern, organele locale ale puterii și ale administrației de stat, respectiv judecătorii ca exponenți ai autorității judecătorești.

Toate aceste autorități rămân în activitate până la expirarea mandatului sau, în privința judecătorilor se conferă inamovibilitate aceluia care au cel puțin 5 ani vechime.

În acest mod noua Constituție a realizat o tranziție fără bulversarea activității organelor etatice și fără impact negativ asupra vieții social-politice a țării.

Până la constituirea Consiliului Superior al Magistraturii s-a prevăzut că dobândirea inamovibilității se realizează, prin decret al șefului statului, **la propunerea ministrului justiției și a Președintelui Judecătoriei Supreme.**

Alin. (7) al articolului examinat prevede un termen în care sistemul instanțelor judecătorești urma să fie reorganizat. Acest termen a fost de **2 ani**, calculat de la data intrării în vigoare a Constituției. Ca atare, reorganizarea sistemului judiciar a trebuit să fie făcută **până la data de 27 august 1996.**

Art. IV.:

„Prevederile articolului 25 alineatul (4), ce țin de termenul arestării, nu se răsfrâng, până la 1 ianuarie 1995, asupra persoanelor care au comis infracțiuni grave prevăzute de art. 7¹ din Codul penal”.

Este vorba despre art. 7¹ din Codul penal aprobat prin Legea din 24 martie 1961.

Acest text practic suspendă aplicarea dispozițiilor art. 25 alin. (4), referitoare la procedura arestării preventive, până la data de 1 ianuarie 1995. Deci suspendarea se referă la perioada 27 august 1994 – 1 ianuarie 1995.

Această suspendare a aplicării noilor prevederi constituționale, în legătură cu arestarea preventivă, se referă doar la infracțiunile prevăzute de art. 7¹ din Codul penal adoptat în 1961, privind infracțiuni cu un grad de pericol social generic sau abstract ridicat.

Art. V.:

„(1). În decursul a 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei Constituții se înființează Curtea Constituțională și Curtea de Conturi.

(2). În prima componentă a Curții Constituționale judecătoria din partea Consiliului Superior al Magistraturii sunt numiți în funcție de adunarea generală a judecătorilor populari și a membrilor Judecătoriei Supreme”.

Textul prevede un termen de 6 luni în care urmează a se înființa două instituții etatice, prevăzute de noua Constituție: Curtea Constituțională și Curtea de Conturi. Termenul de 6 luni se calculează de la data intrării în vigoare a Constituției respectiv de la data de 27 august 1994.

Pentru că Consiliul Superior al Magistraturii nu era încă funcțional s-a prevăzut că judecătoria ce trebuiau numiți de acest consiliu – în număr de doi – în prima componentă a Curții Constituționale, vor fi numiți de către adunarea generală a judecătorilor populari și a membrilor Judecătoriei Supreme.

Art. VI.:

„Până la înființarea Curții Constituționale, cazurile prevăzute în art. 135 al prezentei Constituției pot fi soluționate, din inițiativa Parlamentului, de către Judecătoria Supremă”.

Textul constituțional analizat prevede posibilitatea soluționării atribuțiilor viitoarei Curți Constituționale, până la înființarea acesteia, de către Judecătoria Supremă. Totuși exercitarea atribuțiilor prevăzute de art. 135 din Constituție, de către Judecătoria Supremă, până la momentul înființării Curții Constituționale, se putea realiza **numai din inițiativa Parlamentului**. Aceasta înseamnă că, în situația tranzitorie, doar „puterea” deliberativ-legislativă avea dreptul „de a sesiza” Judecătoria Supremă, în vederea exercitării temporare a atribuțiilor conferite Curții Constituționale.

Putem afirma că în perioada tranzitorie – de la adoptarea Constituției până la înființarea efectivă a Curții Constituționale – la „sesizarea” „puterii” legiuitoare, instanța judecătorească supremă putea realiza, între altele, controlul constituționalității legilor și altor acte normative în Republica Moldova. În acele momente tranzitorii Judecătoria Supremă, în calitatea sa de instanță supremă de drept comun, exercita jurisdicția constituțională.

Art. VII.:

„(1). Legea din 1 septembrie 1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova rămâne în vigoare în măsura în care nu contravine prezentei Constituții.

(2). Sus – numita lege poate fi modificată în decursul a 7 ani de la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, cu votul a cel puțin două treimi din deputați”.

Legiuitorul Constituant a făcut precizări exprese, explicite relative la Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul statului, adoptată la data de 1 septembrie 1989. Aceste precizări au fost necesare – în concepția Constituantului – datorită importanței deosebite a legii menționate.

S-a prevăzut rămânerea în vigoare a legii citate în măsura în care nu contravine noii Constituții.

De asemenea s-a menționat posibilitatea modificării acestei legi într-un termen de 7 (șapte) ani, de la data intrării în vigoare a Constituției adică până la data de 27 august 2001. Modificarea se putea realiza cu votul a 2/3 din numărul total al deputaților aleși în Parlament.

De principiu, o lege, poate fi modificată atunci când „puterea” deliberativ-legislativă consideră că prescripțiile sale nu mai corespund, în totalitatea lor, vieții sociale.

Iată însă că în privința Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, Constituantul nu a impus doar un cvorum ridicat pentru modificarea ei (2/3 din deputați) dar a impus **și un termen** în care legea respectivă poate fi modificată – **7 ani** de la adoptarea Constituției.

Cum Constituția a intrat în vigoare la 27 august 1994 înseamnă că legea respectivă putea fi modificată până la data de 27 august 2001. După această dată legea nu mai poate fi modificată ??? Așa s-ar părea după lecturarea textului constituțional.

În realitate este greu de conceput că Legiuitorul Constituant poate impune legiuitorului ordinar un termen pentru eventuala modificare a unei legi, iar după expirarea termenului stabilit să se interzică, chiar și implicit, modificarea legii respective.

Mai degrabă considerăm că s-a recomandat Legiuitorului ordinar de către Constituant ca o modificare a Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova să intervină în termen de 7 ani de la data intrării în vigoare a Legii fundamentale.

Dar nici în această ipoteză nu este de conceput ca să se stabilească pentru Legiuitorul ordinar un termen în care **va putea** modifica o lege, dacă consideră acest lucru ca fiind necesar.

Art. VIII.:

„Titlul VII, Dispoziții finale și tranzitorii, se consideră parte integrantă a prezentei Constituții și reglementează problemele ce țin de intrarea ei în vigoare”.

Acest articol declară **titlul VII intitulat „Dispoziții finale și tranzitorii”** ca fiind parte integrantă a Legii fundamentale.

Scopul Titlului VII îl constituie reglementarea tuturor problemelor care sunt legate de intrarea în vigoare a noii Constituții.